

A mig camí: balanç d'un any de revistes literàries digitals

Una de les coses que compliquen més l'estudi de tot allò que té a veure amb Internet és aquell punt de desconcert que provoca sempre la novetat, aquella desubicació del navegant que no disposa d'un mapa convincent i sent, per tant, que es perd, que no pot o no sap traçar els itineraris i que, quan en té, li duren poc, desdibuixats pel darrer canvi, alterats al capdavall per la novetat constant. No vegeu, per favor, una excusa en aquestes paraules: són, sobretot, un descàrrec que vol constatar un problema. I el problema, que té un abast general, es concreta ara i ací en la definició mateixa de revista digital.

En principi, ens adonem que moltes revistes digitals són una adaptació del model convencional de revista impresa, un canvi de format que no implica, tanmateix, una alteració substancial de l'esquema originari: el lliurament numerat i periòdic, l'estructuració en articles, la diversitat d'autors, el manteniment d'una determinada línia editorial, etc., són trets compartits en tots dos casos, amb les modificacions indispensables que suposa el pas d'un mitjà a l'altre. L'abast d'aquestes modificacions és el termòmetre que ens permetrà copsar en quin moment la revista digital s'independitza de la cosina impresa i desenvolupa unes pautes comunicatives autònomes i específiques, cosa que replanteja el problema que hem descrit fa un moment: atesa aquesta especificitat, tindrà sentit seguir parlant de revistes?

Fins ací el descàrrec —o l'excusa. Les dimensions d'aquest article i la prudència necessària davant el risc de la divagació excessiva aconsellen centrar la qüestió i fixar la nostra atenció en la realitat de la xarxa. Revistes literàries digitals durant l'any 2004, déiem. És a dir, pàgines web actualitzades al llarg de l'any passat que, amb una estructura de «revista», tracten qüestions relacionades amb la literatura, tant pel que fa a la creació com a la divulgació. Però abans de descriure'n el panorama, s'imposa dedicar un parèntesi a aquelles revistes impreses *amb* —i, per favor, no menys tingueu el significat de la preposició— pàgina web.

L'exigència ferotge d'Internet, que demana que tot hi siga present, amb una capacitat immensa de negligir allò que en queda fora, justifica el neguit de les plataformes editorials tradicionals de fer-se un lloc a la xarxa. Les revistes literàries troben a Internet una plataforma excepcional des de la qual publicitar-se, cridar l'atenció dels lectors i remetre'ls a l'exemplar de paper. La pàgina web s'entén, en aquests casos, *amb* la revista, com a complement, eina de consulta o targeta de visita, però mai com a substitut, fins al punt que hi ha casos en què, més que una revista electrònica, el que tenim és un índex en línia, com s'esdevé amb la web d'*Els marges*, on podem consultar els sumaris, però no els continguts. La pàgina de *Caràcters*, la revista que acull aquestes línies, per exemple, actualitza els índexs puntualment, però només permet accedir a un article de cada número (tret dels exem-

plars anteriors al 2002, que sí que es poden consultar sencers en format pdf). Per contra, els números corresponents al 2004 de revistes com ara *L'illa*, *Paper de vidre*, *Literatures* o la *Revista d'estudis catalans* es poden descarregar íntegrament en el mateix format. Un cas especial és la versió electrònica d'*El tacte que té*, la qual funciona amb una autonomia notable respecte a la revista. De fet, encara que l'any 2004 només se'n publicaren tres números convencionals (gener, abril i juliol, accessibles en pdf), la iniciativa ha continuat en xarxa, amb un disseny agradable i modern que s'escou perfectament a l'actitud entremaliada i suggeridora, un pèl agosarada, que mantenen els autors de la pàgina.

El tacte que té, ni que siga indirectament, ens mena a reprendre el fil que havíem deixat despenjat unes línies més amunt i trobar-nos, així, amb aquelles revistes literàries que *només* existeixen a Internet, cosa que ens porta, de retruc, a la problemàtica que havíem enunciat a l'inici. Encara que la xarxa trenca les nocions d'espai i temps, de manera que els continguts d'una web es poden actualitzar sense límits, les revistes no renuncien a la periodicitat ni al sentit d'unitat que els atorga la publicació en números. Ara bé, evidentment, sí que es beneficien d'algunes característiques d'Internet, com ara les potencialitats dels hipertexts o la possibilitat d'interaccionar amb els lectors per mitjà, sobretot, del correu electrònic. En aquest sentit, *The Barcelona Review* constitueix una de les propostes més serioses i equilibra-

des del panorama actual. Aquesta «revista de lletres i cultura» té la particularitat d'editar-se en quatre llengües (català, castellà, anglés i francès), amb continguts diferents en cada cas, encara que alguns texts es repeteixen respectivament en versions traduïdes. Centrant-nos en l'edició catalana, l'any 2004 van aparèixer, amb freqüència bimestral, els números del 40 al 45. Una descripció ràpida, necessàriament incompleta, és prou indicativa de l'abast i el valor de la iniciativa: en cada número hi ha una mostra —ara original, adés presa d'unes altres fonts— de narrativa, poesia i assaig, a més de dues seccions de ressenyes i la glossa d'una fotografia, un divertit apartat carregat d'autoironia, anomenat coherentment «Peu de foto». Només l'any 2004 —i per dir-ne tan sols alguns— es publicaren texts d'Antoni Clapés, Víctor Sunyol, Carles Hac Mor, Francesc Parcerisas, Josep Lluís Seguí o Biel Mesquida. Però, a més a més, la revista és una plataforma de publicació per a joves escriptors (la poeta Ester Xargay, per exemple) i per a propostes originals que resulten tan atractives com ara els bells *quaderns de viatge*, en què es conjuga dibuix, fotografia i poesia en un exercici que s'adiu prou bé a les possibilitats expressives de la xarxa.

També amb un títol en anglés, curiosament, trobem, ara des del vessant estricta de l'alta divulgació, una altra proposta rigorosa i d'abast internacio-

nal: el *Journal of Catalan Studies*. Promoguda per la Universitat Oberta de Catalunya i la Universitat de Cambridge, es presentava com «la primera revista acadèmica dedicada íntegrament a la llengua i la literatura catalanes que ha adoptat un sistema de publicació totalment electrònic». Desgraciadament, l'activitat de la pàgina, que publicà cinc articles l'any 2004, a més de diverses ressenyes, sembla que no ha tingut continuïtat durant el que portem de 2005.

Alfabet, revista sorgida el 2002 a partir d'uns tallers de creació literària de Sabadell, ha publicat d'aleshores ençà dotze números, quatre durant el 2004. Aquell origen està ben present en la iniciativa, que dona veu pública a poemes i narracions que, altrament, restarien inèdits. L'aire de família que s'hi respira explica el sentit homenatge pòstum que es dedicà en el número especial de juliol al poeta Francesc Brunet, vinculat al grup de la revista i mort prematurament. Val a dir, ni que siga com a símptoma o curiositat, que, tot i que el català és la llengua de la revista, durant el 2004 s'hi publicaren molts texts en castellà (i algun en francès!). *Alfabet* és, en aquest sentit, un exemple de com Internet funciona com a plataforma que, des d'un àmbit menys professionalitzat, amplia les possibilitats d'accés a la publicació. Un altre exemple de pàgina de creació col·lectiva, integrada per les aportacions del públic mateix, és *L'esbarjo*,

veritable calaix de sastre (poemes, contes, refranys, monòlegs, ressenyes) que es presenta com a revista, però que no té una estructura que justifiqui aquest nom. Fet i fet, tornem, així, al problema del principi: no hi ha un criteri acceptat de manera general per a definir què és una revista digital i, per tant, el panorama que es troba el navegant (fins i tot si fa una recerca a través de *Lletra* o *Vilaweb*, sense anar més lluny) és absolutament divers, un ball de gèneres i convencions ple de propostes que es resisteixen a les classificacions. *Daltabaix*, el «xiringuito líric» de Lluís Calvo, té un to personal que no es correspon amb el d'una revista, però al mateix temps incorpora un llistat immens de composicions inèdites de poetes ben coneguts, ampliat periòdicament. La primavera del 2004 (la darrera actualització, per cert) els convidats eren, entre altres, Joan-Elies Adell, Bartomeu Fiol, Miquel de Palol, Anna Montero, Marta Pessarrodona, Txema Martínez, Francesc Parcerisas o Benet Rossell. Igualment, *Sèrie Alfa* —els «fulls temporals d'art i literatura» de Joan Navarro— és una proposta personal que, tanmateix, s'estructura com a revista i publicà quatre números l'any passat. Casos semblants són la *Vinyeta literària* d'Andreu Sotorra o la *Il·lustració Poètica* d'Eduard J. Verger, oberta, per cert, a la participació dels lectors. Finalment, no voldria tancar aquesta aproximació sense esmentar una proposta de la mallorquina

L'ESPILL

REVISTA FUNDADA PER JOAN FUSTER

NÚM. 19

CLIFFORD GEERTZ, *QUÈ FOU LA REVOLUCIÓ DEL TERCER MÓN?* • MICHAEL D. YATES, *ELS FANTASMES DE KARL MARX*
 I EDWARD ABBEY • JOAN RAMON RESINA, *L'HISPANISME AL SERVEI DE L'ESTAT*
 • JAUME URGELL, *APROXIMACIÓ A ERNST TUGENDHAT*

VIOLÈNCIA DE GÈNERE: L'INFERN A CASA

ANNA AGUADO, *VIOLÈNCIA DE GÈNERE, SUBJECTE FEMENÍ I CIUTADANIA* • NEUS CAMPILLO, *L'AMBIVALÈNCIA DEL SOTMETIMENT*
 • JOAN M. OLEAQUE, *LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ*

DOCUMENTS: WALTER BENJAMIN, TOT DESEMBOLICANT LA MEUA BIBLIOTECA
«CE QUI N'A AUCUN INTÉRÊT» (DEBAT SOBRE LES LLENGÜES AL SENAT FRANCÈS)

• ALBERT GIRONA, *«NACIONALITAT HISTÒRICA»* • JOSEP VICENT BOIRA, *LA INVOLUCIÓ DE LA DRETA VALENCIANA*
 • JOSEP-ANTONI YBARRA, *ENIGMA DEL PASSAT I INCÒGNITA DEL FUTUR* • JULIO A. MAÑEZ, *LA INDÚSTRIA DEL XAFARDEIG TELEVISAT*

NOTES: ELKARBIDE, UN MANIFEST PER LA PAU I EL DIALOG AL PAÍS BASC
 • ERNEST REIG, *DEL BOOM IMMOBILIARI A LA SOSTENIBILITAT*

LLIBRES: DANIEL ÀRENAS, JESÚS NAVARRO

Redacció, administració i subscripcions: Publicacions de la Universitat de València • Arts Gràfiques 13, 46010 València • Tel. 963 864 115 • a/e: lespill@uv.es

Edicions Atàviques: *Baleigs digitals* (que pren el nom d'una nota a mà de Blai Bonet) és una pàgina molt reeixida estèticament, que presenta poemes d'autors ben coneguts (Sebastià Alzamora, Margalida Pons, Jaume Subirana, Júlia Zabala...) amb alguna imatge dels originals manuscrits, però que, més que com a revista, funciona com a antologia oberta.

Arribats ací, potser algú pense que el panorama descrit, poc variat i no massa profús, no convida a l'entusiasme, però trobe que no en podem fer una valoració pessimista. Sobretot, perquè cal relativitzar la representativitat de les revistes literàries digitals actualitzades durant el 2004, atès que constitueixen tan sols una petíssima part de la presència de la literatura catalana en la xarxa. De més a més, ja hem constatat que hi ha pàgines difícilment classificables que realitzen una aportació que no es pot menystindre en absolut. Cal afegir, en la mateixa

línia, que és impossible ignorar la vitalitat dels *blogs*, els quals són font de comentari i creació literària, sovint en la frontera de la ressenya o l'exercici crític. No podem oblidar tampoc plataformes diverses que han esdevingut eines fonamentals de divulgació literària, com ara *Relats en català*, exitós espai narratiu, *Lletra*, el portal de la literatura catalana, o alguns diaris electrònics que hi dediquen una secció, com *Vilaweb* o *Diari Parlem*. La vitalitat de la literatura catalana a Internet és notable i aprofita els recursos de la xarxa d'una manera que sovint sorprén i reconforta. Amb tot, cal reconèixer que les revistes literàries digitals, si més no a grans trets, es troben una mica a mig camí de tot: si d'una banda tenen una dependència excessiva dels models clàssics de revista impresa, de l'altra entren en competència amb formes comunicatives específiques d'Internet, de manera que sovint vacil·len a l'hora de crear un dis-

curs propi. D'altra banda, la facilitat de publicació fa que abundin les propostes, encara que al final, com hem vist, només unes poques tinguen continuïtat, entre altres coses perquè sovint hi ha un excés d'amateurisme o, senzillament, de bona voluntat. En aquest sentit, serà interessat replantejar aquesta anàlisi d'ací a un any per tal de veure què hi ha de nou i què d'antic en relació amb el panorama descrit suara. De moment, la producció del 2004 fa pensar que les iniciatives més serioses, independentment de la continuïtat dels esquemes clàssics de revista, aconseguiran progressivament una autoritat major i trobaran continuïtat entre un públic cada vegada millor informat de la realitat de la xarxa, més preparat a l'hora de navegar-hi i, per tant, més favorable a aquestes propostes de dinamització i renovació de la nostra literatura —ella, també, tan a mig camí de moltes coses...

Una trajectòria ascendent: les revistes de pensament i cultura el 2004

El panorama de les revistes de pensament i cultura en català és molt més vast i atapeït d'allò que les mirades apressades solen percebre. No hi ha dubte que, en la modulació de la percepció més general, hi pesen considerablement els problemes que en diríem de «visibilitat», molt relacionats amb l'estatus d'unes publicacions que sovint no tenen ni tan sols un lloc físic assegurat (troben dificultats a les llibreries i no tenen cabuda als quioscos) o que ensopeguen amb dificultats cròniques de difusió i de reconeixement. Encara hauran de fer, doncs, un llarg camí per refermar la seua posició com a instrument cultural rellevant i per assolir el grau de consideració que els pertoca. I hauran de definir millor —i trobar l'acord i els suports necessaris— el seu paper i les seues funcions, per tal d'aconseguir el

ressò públic i eixir d'una certa «clandestinitat». El fet, però, és que existeix un conjunt bastant ampli i consistent de revistes que fan una tasca positiva de comunicació cultural. Sense aquestes publicacions fóra ben difícil imaginar els progressos aconseguits, malgrat tots els dèficits i febleses, en l'articulació de la nostra cultura. D'aquesta riquesa i diversitat mirarem de donar-ne notícia ací, de manera òbviament no exhaustiva, i a títol d'aproximació.

Un conjunt de símptomes dóna a entendre que «alguna cosa» es va moure en l'àmbit de les revistes l'any 2004. Així, *Lluc*, històrica publicació de Mallorca, començava una nova etapa, com a «revista de cultura i d'idees», dirigida per Damià Pons. Amb periodicitat bimestral, mostra una clara voluntat d'incidència en l'anàlisi de la realitat balear, però més enllà d'això

en el camp més ampli de l'opinió, de les idees, del debat cultura general. El «nou impuls» que assumia s'ha vist confirmat amb una atenció a una gran varietat de temes, com ara el periodisme d'opinió, la immigració o el procés constituent europeu. Cal destacar el dossier que dedicà al número 841 als escriptors balears del segle XX, on es plantejava una temptativa de cànon en narrativa, poesia, teatre i prosa de no-ficció, a partir d'una enquesta a diversos escriptors i crítics, precedida per articles sobre la idoneïtat dels cànons (a càrrec de Margalida Pons i Josep A. Grimalt) i per les opinions de Xavier Bru de Sala i Joaquim Molas.

Una altra revista amb molts anys al darrere, *Els Marges*, iniciava una nova època, amb canvis formals i de contingut. Cal destacar-hi la voluntat de situar